

Advies voor richtlijnen voor de inhoud
van het milieu-effectrapport
golfbaan Teteringen

10 februari 1993

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Richtlijnenadvies

Advies voor richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport
golfbaan Teteringen /
[Commissie voor de milieu-effectrapportage]. - Utrecht :
Commissie voor de milieu-effectrapportage
ISBN 90-5237-466-X
Trefw.: milieu-effectrapportage ; Teteringen / golfbanen ;
Teteringen

commissie voor de milieu-effectrapportage

Aan Burgemeester en Wethouders van de
gemeente Teteringen
Postbus 10 001
4847 ZZ Teteringen

uw kenmerk
923274/ML76

uw brief
3 december 1992

ons kenmerk
U95-93/Te/yh/471-28

onderwerp
Advies voor richtlijnen MER
golfbaan Teteringen

doorkiesnr.
030 - 347637

Utrecht,
10 februari 1993

Met bovengenoemde brief werd de Commissie voor de milieu-effectrapportage in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over de richtlijnen voor de inhoud van het op te stellen milieu-effectrapport (MER) golfbaan Teteringen.

Overeenkomstig artikel 41n, eerste lid van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne bied ik U hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te hebben geleverd aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen op welke wijze U gebruik heeft gemaakt van haar aanbevelingen.

Dr. H. Cohen,
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
golfbaan Teteringen

Advies voor richtlijnen voor
de inhoud van het MER
golfbaan Teteringen

Advies op grond van artikel 41n, eerste lid van de Wet algemene bepalingen milieu-
hygiëne over de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport golfbaan
Teteringen,

uitgebracht aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Teteringen door de
Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. golfbaan Teteringen

de secretaris

de voorzitter

drs. V.C.F. Tersteeg

dr. H. Cohen

Utrecht, 10 februari 1993

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
SAMENVATTING VAN HET ADVIES	1
1. INLEIDING	3
2. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN	4
2.1 Motivering van de voorgenomen activiteit	4
2.2 Beleidsuitgangspunten	4
2.3 Besluitvormingsprocedures	5
3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	5
3.1 Inleiding	5
3.2 Programma en locatie	6
3.3 Inrichting	6
3.4 Uitvoering, aanleg, gebruiks- en beheersaspecten	7
3.5 Het meest milieuvriendelijke alternatief	8
3.6 De referentiesituatie	8
4. BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU EN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU	9
4.1 Algemeen	9
4.2 Bodem en water	10
4.3 Flora, vegetatie en fauna	11
4.4 Flora en vegetatie in relatie tot de hydrologie	11
4.5 Landschap en cultuurhistorie	12
4.6 Overige aspecten	12
5. VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN	12
6. LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE, EVALUATIE	13
7. PRESENTATIE VAN HET MER	13

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 3 december 1992, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.
2. Openbare bekendmaking in de Stem en tevens in de allerlei d.d. 9 december 1992.
3. Projectgegevens.
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen.

SAMENVATTING VAN HET ADVIES

In de gemeente Teteringen bestaat het voornemen om een 18-holes golfbaan in combinatie met kleinschalige woningbouwlocatie met een ruimtebeslag van circa 50 ha te realiseren.

De m.e.r.-procedure is gestart ter onderbouwing van besluitvorming omtrent de tweede partiele herziening van het bestemmingsplan buitengebied. Als initiatiefnemer fungeert de Stichting Golf Teteringen en als bevoegd gezag treedt de raad van de gemeente Teteringen op.

Het doel van het onderhavige advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage is de milieu-aspecten van de voorgenomen activiteit en mogelijke alternatieven af te bakenen en de gewenste inhoud van het op te stellen milieueffectrapport (MER) aan te geven. De belangrijkste onderdelen van dit advies zijn hierna samengevat in de vorm van een aantal punten waaraan het MER ten behoeve van de besluitvorming aandacht zal moeten geven.

Probleemstelling, doel, beleid en besluiten

Aangegeven moet worden welke ontwikkelingen de initiatiefnemer tot de huidige plannen hebben gebracht om op de voorgenomen locatie een 18-holes golfbaan in te richten. Een en ander bezien tegen de achtergrond van:

- recent gepubliceerde behoeftecijfers voor golfterreinen,
- andere in de regio ontwikkelde en in ontwikkeling zijnde initiatieven op het gebied van de golfsport,
- de betekenis die aan het gebied/de locatie is gegeven in het kader van van toepassing zijnde plannen op nationaal, provinciaal, regionaal en gemeentelijk niveau,
- rapporten en nota's waaraan uitgangspunten en criteria met betrekking tot de (milieu-invloeden van de) voorgenomen activiteit kunnen worden ontleend.

Te nemen en eerder genomen overheidsbesluiten welke randvoorwaarden stellen of beperkingen opleggen aan het betreffende besluit waarvoor het MER wordt opgesteld, moeten worden vermeld.

Voorgenomen activiteit en alternatieven

Bij de beschrijving van de voorgenomen activiteit en alternatieven moet aandacht worden besteed aan:

- het programma van eisen en te hanteren randvoorwaarden voor het functioneren van de golfbaan,
- het studiegebied en de randvoorwaarden die voortvloeien uit de locatiegegevens,
- de verschillende situeringsmogelijkheden van de golfbaan met bijbehorende voorzieningen in het studiegebied,
- varianten in de ruimtelijke opzet bij verschillende situeringen (ligging van de programma-onderdelen, ontsluiting, zonering, te handhaven landschappelijk, cultuurhistorisch en ecologisch waardevolle elementen, bufferstroken, mogelijkheden voor natuurbouw).

De gekozen ruimtelijke oplossingen voor recreatief medegebruik dienen expliciet aan de orde te komen, evenals de zonering van het golfterrein in de zonering (druk/rustig) van het omliggende gebied.

Keuzen op het gebied van inrichting en ontwerp lenen zich naar het oordeel van de Commissie het meest voor het ontwikkelen van alternatieven. Verschillende oplossingen op het gebied van uitvoering, aanleg, gebruik en beheer (varianten), die de milieu-effecten beïnvloeden, kunnen daaraan worden toegevoegd.

Bij de beschrijving van de alternatieven dient te worden ingegaan op:

- de inrichtingsalternatieven waarbij de golfsport wordt geoptimaliseerd,
- de ontwikkelingen met betrekking tot inrichting, gebruik en beheer van het gebied, indien de voorgenomen activiteit niet zou plaatsvinden,
- het alternatief waarbij de best bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast binnen de randvoorwaarde dat de doelstelling van het project wordt gerealiseerd.

Bestaande milieu en gevolgen voor het milieu

De bestaande toestand van het milieu en de te verwachten ontwikkelingen van dat milieu van het studiegebied moeten beschreven worden om de gevolgen voor het milieu bij uitvoering van de voorgenomen activiteit te kunnen afmeten.

Hierbij zijn de volgende onderdelen van belang:

- effecten op de geomorfologische gesteldheid en bodemgesteldheid;
- effecten op de (geo-)hydrologische gesteldheid;
- effecten op flora, vegetatie en fauna;
- effecten op landschap, archeologie en cultuurhistorie;
- veiligheidsaspecten.

Vergelijking van de alternatieven

De gevolgen voor het milieu van de verschillende alternatieven en de voorgenomen activiteit moeten met elkaar en met de autonome ontwikkeling van het milieu vergeleken worden. De normen en streefwaarden van het milieubeleid moeten bij deze vergelijking worden betrokken.

Presentatie van het MER

De milieugevolgen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten voor een breed publiek helder worden beschreven.

De hoofdpunten zullen in de samenvatting moeten worden gepresenteerd.

1. INLEIDING

Het voornemen bestaat in de gemeente Teteringen een 18-holes golfbaan te realiseren in samenhang met het ontwikkelen van een kleinschalige woningbouwlocatie in een gebied dat grenst aan de gemeente Breda.

Op grond van het Besluit milieu-effectrapportage (m.e.r.) (Stb. 1987, 278)¹ is het verplicht voor de aanleg van een golfbaan met een oppervlakte van 50 ha of meer de m.e.r.-procedure te volgen, zoals aangegeven in de Wet algemene bepalingen milieu-hygiëne (Wabm).

Met de openbare bekendmaking op 9 december 1992 (bijlage 2) is de procedure voor de m.e.r. formeel van start gegaan.

In deze procedure treedt de Stichting Golf Teteringen (SGT) op als initiatiefnemer en de Raad van de gemeente Teteringen als bevoegd gezag.

Per brief van 3 december 1992 (bijlage 1) heeft het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Teteringen namens de Raad de Commissie voor de milieu-effectrapportage in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het milieu-effectrapport (MER).

Het MER zal dienen ter onderbouwing van de besluitvorming omtrent de tweede partiële herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied. Het doel van het advies van de Commissie is de milieu-aspecten van de voorgenomen aanleg van de golfbaan af te bakenen en de gewenste inhoud van het MER aan te geven. Hierbij zijn de inhoudseisen voor een MER volgens artikel 41j van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Wabm) gevolgd.

Het onderhavige advies is opgesteld door een werkgroep uit de Commissie voor de m.e.r. De samenstelling van deze werkgroep is weergegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt daarom verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Vertegenwoordigers van de Commissie, het bevoegd gezag en de initiatiefnemer wisselden op 9 februari 1993 van gedachten naar aanleiding van een concept-advies. De Commissie legde op 13 januari een locatie-bezoek af.

Bij de opstelling van het advies heeft de Commissie de via het bevoegd gezag ontvangen schriftelijke reacties mede in beschouwing genomen. Een lijst van deze reacties is opgenomen in bijlage 4.

1 In het Voorontwerp Herziening Besluit milieu-effectrapportage is het voorstel om golfbanen die op gronden met uitsluitend agrarisch bestemming worden aangelegd niet langer aan de m.e.r.-plicht te onderwerpen.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN

Artikel 41j, lid 1, onder a van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 41j, lid 1, onder c van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van overheidsorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

2.1 Motivering van de voorgenomen activiteit

In de Startnotitie is een aanzet gegeven voor de motivering van de voorgenomen activiteit. De Commissie beveelt aan deze informatie in het MER op te nemen en daarbij op de behoefteraming dieper in te gaan:

De geraamde (regionale) behoefte aan golfsportaccommodatie dient te worden afgezet tegen het aanbod door in de omgeving bestaande banen, dan wel in ontwikkeling zijnde banen of initiatieven daarvoor. Daarbij zal ook ingegaan moeten worden op: de typen golfbanen, de omvang, de specifieke voorzieningen, de aard (open/besloten), de doelgroepen, de ontwikkeling in het ledental van de Golfclub Teteringen en het aantal 'greenfee-spelers' (passanten). De beleidsnormen die door de provincie worden gehanteerd met betrekking tot de planning van golfbanen moeten in relatie met de omgeving worden beschouwd.

Bij de motivering van de behoefte kan onder andere gebruik worden gemaakt van:

- Nota: Ontwikkeling Golfsport in Nederland 1986,
- Behoeft onderzoek Golfsport Nederland 1988,
- Nota Golfbanen, Provincie Noord-Brabant, 1988
- Haalbaarheidsonderzoek Golfbaan Teteringen, Oranjewoud, 1990
- Voorlopig toetsingsadvies over de inhoud van het milieu-effectrapport Golfbaan 't Hout te Breda, Commissie m.e.r., juni 1991

2.2 Beleidsuitgangspunten

In het MER dient te worden ingegaan op de functie of bestemming die het plangebied heeft in de van toepassing zijnde plannen op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau en op de vraag in hoeverre de toekomstige bestemming hiermee in strijd is. In het MER zal moeten worden ingegaan op de keuze van de locatie. Aangegeven dient te worden hoe deze keuze tot stand is gekomen en welke overwegingen, met name vanuit het milieu, daarbij een rol hebben gespeeld. Tevens dient te worden aangegeven welke overige beleidsuitgangspunten meegenomen moeten worden bij de standpuntbepaling.

Ingegaan moet worden op plannen en nota's op rijksniveau, voor zover deze relevante uitspraken bevatten over het plangebied (VINEX, NMP plus, Derde Nota Waterhuishouding etc.), op provinciale stukken als het Streekplan Noord-Brabant, Waterhuishoudingsplan, Verordening waterhuishouding Noord-Brabant, Milieuplan en Natuurbeleidsplan en het

Uitwerkingsplan Landinrichting Teteringen. Op gemeentelijk niveau zullen de 'Ruimtelijke visie landelijk gebied Breda-Oosterhout-Teteringen-Terheyden' (BOTT), het Landschapsbeleidsplan van de gemeente Breda en de bestemmingsplannen van de gemeente Teteringen (Tweede partiële herziening bestemmingsplan buitengebied 1991) en Breda en het recente ontwerp-regiovisie stadsregio Breda waarschijnlijk de meeste achtergrondinformatie bevatten.

2.3 Besluitvormingsprocedures

Vermeld dient te worden ten behoeve van welk besluit het MER is opgesteld, door wie of welke overheidsinstantie(s) dit besluit zal worden genomen en welke vergunningen ten behoeve van de uitvoering van het initiatief moeten worden verleend²].

Hoe wordt omgegaan met faseringsmogelijkheden in het plan en op welke wijze krijgen de randvoorwaarden ter versterking van natuur en landschap en het recreatief medegebruik, (met inachtneming van de veiligheid) gestalte in het bestemmingsplan?

Tevens kan worden beschreven volgens welke procedure en tijdsplan het besluit zal worden voorbereid en genomen en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel betrokken zijn.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 41j, lid 1, onder b van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen"*.

3.1 Inleiding

Naast een goede beschrijving van de voorgenomen activiteit is het van belang om in het MER verschillende alternatieven op te nemen. Hierbij kunnen de volgende alternatieven worden onderscheiden:

- het golfalternatief. Het gaat hierbij om inrichtingsoplossingen die vanuit het optimaliseren van de golfsport worden opgesteld.
- het meest milieuvriendelijke alternatief. Dit is het alternatief waarbij de milieu-aspecten optimaal tot hun recht komen.
- de referentiesituatie of nulalternatief. Dit is de situatie waarbij de voorgenomen activiteit geen doorgang heeft.

2 Bijvoorbeeld op basis van de Wet ruimtelijke ordening, Ontgrondingenwet, Boswet, Hinderwet, etc.

3.2 Programma en locatie

In de Startnotitie wordt aangegeven dat ruimte moet worden gereserveerd voor een golfbaan van 18 holes, oefenvoorzieningen en een aantal andere onderdelen, zoals clubgebouw, parkeerruimte en een dienstgebouw. Bovendien wordt in de startnotitie ingegaan op landschaps- en natuurbouw en recreatief medegebruik.

De locatie heeft een oppervlakte van circa 80 hectare en is gesitueerd tussen de bebouwing van Teteringen en Breda.

In het MER dient te worden beschreven:

- het gehanteerde programma van eisen en daarvoor benodigd oppervlak per onderdeel, motivering van de programmakeuze, alternatieve programma's (voor zover reëel);
- relatieschema van de in het programma onderscheiden onderdelen, randvoorwaarden voor golftechnisch goed functioneren, (mogelijke alternatieve relatieschema's);
- begrenzing van de locatie, motivering van de begrenzing en mogelijke alternatieven (voor zover reëel);
- randvoorwaarden die voortvloeien uit op dit moment aanwezige en te handhaven waarden van de locatie (kwel afhankelijke slootvegetaties, gedifferentieerde gradiëntmilieus, aanwezig reliëf etc.);
- uitgangspunten voor de externe ontsluiting en bereikbaarheid (inclusief eventuele alternatieven) met auto, langzaam verkeer en openbaar vervoer, mede op basis van een verkeersprognose.

3.3 Inrichting

Welke inrichtingsmogelijkheden zijn er voor wat betreft:

- de ruimtelijke opzet, inclusief de ligging van de centrale voorzieningen, de te creëren natuurontwikkelingselementen, de ontsluiting en interne infrastructuur en de interne zonering (druk-rustig);
- de gekozen ruimtelijke oplossingen voor recreatief medegebruik (recreatief uitloopgebied).

De te onderscheiden alternatieven dienen in een schetsontwerp te worden gevisualiseerd, waarbij een beeld wordt gegeven van bovengenoemde aandachtspunten. De keuze van de te behandelen alternatieven dient in het MER te worden gemotiveerd.

3.4

Uitvoering, aanleg, gebruiks- en beheersaspecten

Op diverse punten op het gebied van uitvoering, aanleg, gebruik en beheer kunnen maatregelen worden getroffen met voor het milieu positieve, of negatieve gevolgen:

uitvoering en aanleg

- eventuele geomorfologische wijzigingen (aan te brengen hoogteverschillen);
- uitvoering van waterpartijen (diepte, taluds, eventuele beschoeiing, type oeverbegroeiing, onderlinge relatie en relatie met de omgeving);
- ingrepen in de bestaande waterhuishouding, alsook eventueel toe te passen drainagestelsel(s);
- toe te passen kunstmatige beregeningsstelsel in het bijzonder voor wat betreft de golfbaan, oefenbaan en driving range, alsook de herkomst en kwaliteit van het beregeningswater (er moet rekening gehouden worden met een mogelijk hoog ijzergehalte);
- aard aan te brengen verharding m.n. op de parkeervoorziening en de wijze van waterafvoer op de verharde delen;
- aan te brengen beplantingen;
- fasering, duur en periode³⁾ van werkzaamheden;
- te gebruiken machines en installaties.

gebruik en beheer

- randvoorwaarden waaronder beheer en exploitatie plaats vinden;
- gemiddelde en piekbezoekersaantallen, gemiddelde en piekbezettingsgraad, piek-verkeersaanrekening gemotoriseerd verkeer;
- omvang en beheer van afvalstromen, m.n. afvalwater;
- beheer van het groen (bemesting, maaien/begrazen, intensiteit beregening, gebruik van bestrijdingsmiddelen, afspraken over de organisatie en verantwoordelijkheden met betrekking tot groenbeheer);
- de organisatie van recreatief medegebruik: regeling van openbaarheid en toegankelijkheid.

Varianten die op deze punten worden ontwikkeld, kunnen worden ingepast in een van de alternatieven, waaronder het zogenaamde meest milieuvriendelijke alternatief.

3 In sommige seizoenen is potentiële schade voor milieu kleiner.

3.5 Het meest milieuvriendelijke alternatief

Artikel 41j, lid 3 van de Wabm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast."

Het zogeheten meest milieuvriendelijke alternatief dient in ieder MER te worden beschreven. Het betreft hier in wezen een combinatie van die inrichtings-, beheers- en gebruiksvarianten die, binnen de randvoorwaarde dat het doel van het project wordt gerealiseerd, aan de volgende uitgangspunten voldoen:

- Bestaande waarden van natuur en landschap worden zo veel mogelijk ontzien bij de inrichting, aanleg en gebruik en beheer.
- Nieuwe mogelijkheden voor natuurontwikkeling (o.a. integratie met aan te leggen bos, en nabijgelegen natuurkerngebied) en landschapsbouw worden zo veel mogelijk aangegrepen⁴.
- Overlast (verkeersdruk, bodemverontreiniging, visuele hinder) van de golfbaan wordt zoveel mogelijk vermeden.
- Gestreefd wordt naar een optimale milieuhygiënische kwaliteit.

3.6 De referentiesituatie

Ter vergelijking dient te worden beschreven wat er zou gebeuren als de voorgenomen activiteit niet zou plaatsvinden. De dan voorkomende situatie ten aanzien van inrichting, gebruik en beheer, dient als referentie in het MER te worden opgenomen. Hierbij moet rekening gehouden worden met autonome ontwikkelingen o.a. in het agrarisch ruimtegebruik (uitvoering uitwerkingsplan Landinrichting) en recreatief gebruik en met activiteiten die in reeds vastgestelde plannen zijn vastgelegd. Deze beschrijving dient als basis voor de in hoofdstuk 4 gevraagde beschrijving van de bestaande situatie inclusief de autonome ontwikkeling.

4 Mogelijkheden liggen bijvoorbeeld in het vervangen van het huidig landbouwkundig gebruik (met bemesting) door een 'schonere' vorm van grondgebruik, waardoor mesotrofe en oligotrofe micromilieus in het gebied terugkeren of worden uitgebreid. Dit laatste vereist enige jaren van beheer gericht op vershraling.

4. **BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU EN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU**

Artikel 41j, lid 1, onder d van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

Artikel 41j, lid 1, onder e van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

4.1 **Algemeen**

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

De bestaande toestand van het milieu en de autonome ontwikkeling daarvan, als de voorgenomen activiteit niet wordt ondernomen, dient te worden beschreven voor zover van belang voor de voorspelling van de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en alternatieven. Onzekerheden dienen duidelijk te worden aangegeven. Bestaande literatuur en bestaande veldbeschrijvingen, aangevuld met eventueel te verrichten onderzoek vormen de basis voor de beschrijving van de huidige situatie.

Als studiegebied wordt aangemerkt de locatie in ruime zin en de gebieden in de omgeving die door de voorgenomen activiteit of de alternatieven kunnen worden beïnvloed. Per milieu-aspect (bodem, lucht, flora/fauna, grondwater, geluidhinder, e.d.) zal de omvang van het beïnvloedingsgebied kunnen verschillen. De beschrijving dient die gebiedsdelen te omvatten, waar meetbare of bespeurbare veranderingen in de toestand van het milieu kunnen worden verwacht ten gevolge van de voorgenomen activiteit inclusief de alternatieve oplossingen. Gebieden die belangrijke waterhuishoudkundige, ecologische, of verkeerskundige relaties hebben met het directe beïnvloedingsgebied rondom de locatie dienen ook tot het studiegebied te worden gerekend.

Gevolgen voor het milieu

Ten behoeve van de effectbeschrijving kunnen de volgende algemene richtlijnen in acht worden genomen:

- De wijze waarop de milieu-effecten bepaald en beschreven zijn, dient te worden gemotiveerd. Het gaat hierbij in het bijzonder om de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van zowel de basisgegevens, als van de gebruikte methoden voor voorspelling van milieu-effecten.
- Bijzondere aandacht moet worden besteed aan die milieu-gevolgen die per alternatief/variant verschillen.
- Aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk of permanent, ophefbaar of onomkeerbaar zijn; of deze op de korte of lange termijn spelen en in hoeverre cumulatie van effecten kan optreden ook door activiteiten buiten het locatiegebied.

- Het te verwachten resultaat en de effectiviteit van mitigerende maatregelen, om de negatieve gevolgen te beperken of te compenseren, dient te worden aangeduid (zowel de ruimtelijke beperking van de omvang van het effect als wel de mate van de beperking).
- Naast de negatieve effecten, dient te worden aangegeven welke positieve ontwikkelingsmogelijkheden daar tegenoverstaan.

De Commissie vraagt in het MER voor de volgende aspecten van het milieu de aandacht. Hierbij zijn de aandachtspunten voor de bestaande situatie en de gevolgen korthedshalve in één hoofdstuk ondergebracht met de volgende codering:

- h** de huidige situatie,
- a** de autonome ontwikkeling,
- g** de gevolgen.

Per paragraaf worden eerst aandachtspunten voor de huidige situatie en autonome ontwikkeling en dan voor de gevolgen behandeld.

Naar de mening van de Commissie dient bij de beschrijving de nadruk te worden gelegd op de belangrijkste milieu-effecten. De overige effecten kunnen meer globaal en in kwalitatieve zin worden omschreven.

4.2 Bodem en water

- h/a** bodemgesteldheid en geomorfologie (grondsoorten, opbouw, bestaande hoogteverschillen);
- g** gevolgen voor samenstelling en opbouw van de bodem bij eventuele ingrepen in de geomorfologie, zoals ontgravingen (waterpartijen) en ophogingen (in het bijzonder ter plaatse van greens, fairways en afslagplaatsen) en het aanbrengen van gebiedsvreemde materialen.
- h/a** oppervlaktewater: bovengrondse voeding, afvoerstelsel(s), afvoeren, kwaliteit en stromingsrichtingen;
- h/a** geohydrologische aspecten: kwel- en infiltratiegebieden, relatie tussen het ondiepe grondwater, grondwaterkwaliteit, stromingen van het ondiepe grondwater, grondwaterpeil en mogelijke fluctuaties (mate, frequenties);
- g** gevolgen voor de waterhuishouding (o.a. verdrogingsproblematiek⁵) bij eventuele ingrepen in de geomorfologie, maken van waterpartijen (diepte, exacte locatie, verbindingen tussen waterpartijen), aanbrengen van drainagestelsels;
- g** kwaliteitsveranderingen in bodem, grondwater en/of oppervlaktewater door de aanleg en het gebruik van de locatie voor golfactiviteiten (positief en negatief);

5 In verband met de doelstelling uit de Derde Nota Waterhuishouding, NMP om de verdroging terug te dringen, met als streven ten minste de toestand van 1985 terug te krijgen (of de aangescherpte doelstelling van een vermindering van het areaal verdroogde bodem in het jaar 2000 met ten minste 25 % t.o.v. 1985), is het belangrijk ook aan te geven wat deze streefsituatie(s) voor de grondwaterstanden binnen het plangebied zou(den) inhouden.

- g** gevolgen van uit te voeren ingrepen op en rondom plekken met eventuele bodemverontreiniging in verband met verspreiding van mogelijke verontreinigingen naar bodem, grondwater en oppervlaktewater.

Bij de beschouwingen dient onderscheid te worden gemaakt tussen de periode, waarin de aanleg van de golfbaan plaats vindt, de periode daarna en het tijdstip waarop de inrichting van het totale recreatiegebied min of meer is voltooid.

4.3 Flora, vegetatie en fauna

- h/a** beschrijven van aquatische en terrestrische flora, vegetatie en fauna (bijv. amfibieën, zoogdieren, reptielen, broedvogels, trek- en wintervogels en voedselorganismen voor deze); het voorkomen van bijzondere biotooptypen, soortenrijkdom, zeldzame soorten, indicatorsoorten;

- h/a** aangeven van landschapsecologische relaties binnen het plangebied en met het omringende gebied (Ecologische Hoofdstructuur, ecohydrologie, broed-, fourageer-, rust- en ruigebieden);

- g** aangeven en beoordelen van: verandering van de terrestrische en aquatische flora, fauna en belangrijke biotopen door de bestemmingsverandering of via veranderingen in de Ecologische Hoofdstructuur of het aanbrengen van afrastering of indirect als gevolg van een mogelijke verandering van de grondwaterstand, verandering van de kwel, verandering van de waterkwaliteit, het aanbrengen van afrasteringen, bemesting, gebruik van bestrijdingsmiddelen en rustverstoring (tijdens en na de aanleg en inrichting van het gebied);

- g** verdwijnen en ontstaan van vegetatie (typen, oppervlakten);

- g** beïnvloeding van ecologische relaties met het omringende gebied en gevolgen hiervan (bosgebied de Hartel, weidevogelgebied en het natuurkerngebied ten noorden van de 'Hoge Vucht');

- g** (positieve en negatieve) effecten voor de natuur door toepassing van natuurbouw (aanleg van groen- en overgangsgebieden, de inrichting van waterpartijen, oevers, mantel- en zoomvegetaties en eventuele herintroductie van voor het gebied karakteristieke diersoorten in minder intensief gebruikte deelgebieden).

4.4 Flora en vegetatie in relatie tot de hydrologie

- h/a/g** De exacte locaties van kwel- en inzijgingsgebieden en de hoeveelheid kwel en infiltratie zowel binnen de locatie als in het beïnvloedingsgebied dienen gekoppeld te worden aan grondgebruik, grondwaterstromingsrichting en grondwaterkwaliteit alsmede peilbeheer en oppervlaktewaterkwaliteit.

De effecten op flora en vegetatie van ingrepen in de waterhuishouding dienen waar mogelijk via kwantitatieve hydrologische en ecologische effectvoorspellingsmodellen te worden aangegeven.

4.5 Landschap en cultuurhistorie

- h/a** beschrijven en waarderen van bestaande landschappelijke en cultuurhistorische elementen in het gebied (verkavelingspatronen, open of gesloten ruimten, archeologische vindplaatsen);
- h** aangeven van visueel-ruimtelijke werking van deze elementen (openheid, doorzichten, reliëf);
- g** aangeven hoe waardevolle elementen zonder schade zijn in te passen of zelfs een bijdrage aan de inrichting kunnen leveren;
- g** aanduiden en beoordelen van de visueel-ruimtelijke werking die het heringerichte gebied op zijn omgeving zal hebben (positief en negatief).

Het verdient aanbeveling deze effecten niet alleen te beschrijven, maar vooral zo goed mogelijk te visualiseren met tekeningen en/of fotomontages.

4.6 Overige aspecten

Tot slot dient een aantal effecten te worden beschreven die niet direct in de bovengenoemde categorieën thuishoren, bijvoorbeeld:

- veranderingen in de verkeerskundige situatie, toename van de verkeersdruk in de omgeving;
- onttrekking van landbouwgronden aan hun huidige gebruik;
- effecten van de eventuele uitbreiding van de riolering;
- aanwezige en toekomstige geluidsniveaus op relevante plaatsen in en rondom het plangebied;
- eventuele veranderingen in de recreatieve druk op en nabij recreatieve voorzieningen elders.

Tenslotte is het van belang inzicht te geven in de veiligheidsaspecten op en rondom de golfbaan, de oefenbaan en de driving range in verband met slecht afgeslagen golfballen met name in verband met de doelstellingen inzake recreatief medegebruik.

5. VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN

Artikel 41j, lid 1, onder f van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de Ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven"*.

In het MER dient een vergelijking te worden gemaakt tussen de ontwikkelde alternatieven.

Duidelijk moet worden aangetoond hoe in de verschillende alternatieven aan de doelstellingen kan worden voldaan.

Een benadering per aspect en per alternatief is daarbij te prefereren. Onderlinge afweging van ongelijksoortige milieu-aspecten dient te worden vermeden.

Op grond van de m.e.r.-regeling in de Wabm is de initiatiefnemer niet verplicht om in het MER kostenaspecten naar voren te laten komen. Desalniettemin zou een globale kostenvergelijking van de beschreven alternatieven in het MER kunnen worden opgenomen.

6. LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE, EVALUATIE

Artikel 41j, lid 1, onder g van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

In het MER moet worden aangegeven welke van de gevraagde informatie niet kan worden geleverd en waardoor dit wordt veroorzaakt.

Het bevoegd gezag dient te zijner tijd een *evaluatieprogramma* op te stellen teneinde de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken. Dit evaluatieprogramma houdt rechtstreeks verband met de taak van het bevoegd gezag om de effecten op het milieu duurzaam te volgen en te kunnen voorzien in aanvullende en mitigerende maatregelen.

In het MER kan reeds in concept een dergelijk evaluatieprogramma worden opgezet.

7. PRESENTATIE VAN HET MER

Artikel 41j, lid 1, onder h van de Wabm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting van het MER dient de belangrijkste elementen van het rapport te presenteren:

- motivering van het doel en het belang van het voornemen;
- de besluitvorming waarvoor het MER dient;
- keuze en motivering van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven, waaronder het alternatief waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast;
- beschrijving van de uitgangssituatie van het milieu;
- beschrijving van de voorspelde effecten van de verschillende alternatieven;
- een vergelijkende beoordeling van de alternatieven tegen de achtergrond van normen en uitgangspunten van het milieubeleid.

De samenvatting dient voor een algemeen publiek als een zelfstandig stuk leesbaar en begrijpelijk te zijn en een goede afspiegeling te vormen van de inhoud van het MER.

Voor de overige presentatie beveelt de Commissie het volgende aan:

- het MER beknopt te houden;
- de alternatieven op kaart aan te geven en kaartmateriaal goed leesbaar te presenteren;
- eventuele afwijkingen van de richtlijnen te motiveren;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in het MER zelf te vermelden, maar in bijlagen op te nemen;
- een verklarende begrippenlijst (o.a. van golftermen), een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst in het MER op te nemen.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
golfbaan Teteringen

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 3 december 1992, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

gemeente teteringen

bezoekadres:
hoeveneind 3

correspondentie-adres:
postbus 10001
4847 ZZ Teteringen
telefoon: 076-713555
fax: 076-878540

betaalmogelijkheden:
postbank 1067101
abn 52.17.19.119
rabo 150900.910

	Commissie voor de Milieu-Effectrapportage Postbus 2345 3500 GH Utrecht
ingekomen :	8 DEC. 1992
nummer :	3521-92
dossier :	U71-1/m5
kopie naar :	-Sc-pres-bibl

uw brief van:

teteringen : 3 december 1992

uw kenmerk:

ons kenmerk: 923274/ML76

onderwerp :

Bij de brief van 27 november 1992 heeft de Stichting Golfbaan Teteringen, p/a Meers 8, 4841 EV Prinsenbeek ons schriftelijk medegedeeld voornemens te zijn een 18-holes golfbaan met een oppervlakte groter dan 50 hectare op het grondgebied van de gemeente Teteringen te realiseren. Voor deze m.e.r.-plichtige activiteit zal een milieu-effectrapportage worden opgesteld. De overgelegde startnotitie ligt van 10 december 1992 tot en met 9 januari 1993 ter inzage op het gemeentehuis. De startnotitie is onder meer bedoeld inzicht in de genoemde voornemens en te volgen procedures te geven.

Ingevolge het bepaalde in artikel 41n van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne verzoeken wij u advies uit te brengen over richtlijnen voor het op te stellen milieu-effectrapport.

Voorname startnotitie, alsmede een afschrift van de bekendmaking van terinzage-legging van de startnotitie treft u bijgaand aan.

Uw reacties kunt u richten aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Teteringen, Postbus 10001, 4847 ZZ Teteringen.

Voor informatie kunt u bellen met de heer P. van Brummelen, sector Grondgebied ter gemeentesecretarie (tel. 076-713555, toestel 42).

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Teteringen,

secretaris,

burgemeester,

A.C. van Rooij.

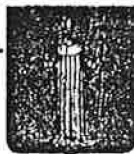
Arn. van den Berg.

Bijlagen: 2.

BIJLAGE 2

Openbare bekendmaking in de Stem en tevens in de Allerlei d.d. 9 december 1992

gemeente teteringen

ALGEMENE BEKENDMAKING MILIEU- EFFECTRAPPORTAGE

De gemeente Teteringen

MAAKT BEKEND

dat ten behoeve van de besluitvorming met betrekking tot de realisering van een 18-holes golfbaan in Teteringen een milieu-effectrapportage zal worden opgesteld. Initiatiefnemer is de Stichting Golfbaan Teteringen. Het plangebied is gelegen in het zuidwesten van de gemeente Teteringen, tegen de noordkant van de gemeente Breda. Aan de westkant wordt het gebied begrensd door de Bredase wijk Hoge Vucht. De noordelijke grens wordt gevormd door de Groenstraat. De bebouwing van de gemeente Teteringen vormt de oostelijke begrenzing, terwijl de zuidgrens wordt gevormd voor de Nieuwe Kadijk, de noordelijke rondweg van Breda.

De wettelijk voorgeschreven procedure is aangevangen met de door de initiatiefnemer opgestelde startnotitie, die bij de gemeente Teteringen is ingekomen op 27 november 1992. Voordat het milieu-effectrapport kan worden opgesteld dienen richtlijnen te worden vastgesteld, waaraan de inhoud van het rapport moet voldoen. Een ieder wordt in de gelegenheid gesteld opmerkingen te maken over de inhoud van de te geven richtlijnen.

Hierin wordt aangegeven aan welke aspecten of onderwerpen aandacht dient te worden besteed in het milieu-effectrapport, hoe de beschrijving dient te worden gestructureerd en welke mate van detaillering nodig is.

De richtlijnen zullen onder meer betrekking hebben op de te beschrijven alternatieven, op de beschrijving van het milieu en op de te hanteren methoden en technieken voor het voorspellen en beoordelen van effecten. De startnotitie met informatie over het project ligt van 10 december 1992 tot en met 9 januari 1993 ter inzage op de volgende adressen:

- in de Info-ruimte van het gemeentehuis van Teteringen (Hoevenelind 3) van maandag tot en met vrijdag gedurende de openstellingstijden
- in het gemeenschapshuis „t Web" tijdens de openstellingstijden van dat gebouw.

Degenen die van de inspraak gebruik willen maken dienen de schriftelijke reactie vóór 10 januari aanstaande te richten aan het College van Burgemeester en Wethouders van Teteringen, Postbus 10001, 4847 ZZ Teteringen. Voor informatie kunt u bellen met de heer P. van Brummelen, sector Grondgebied van de gemeente (tel.: 076-713555).

Teteringen, 9 december 1992.

Burgemeester en wethouders
van voornoemd,
Burgemeester, Arn. van den Berg
Secretaris, A.C. van Rooij.

BS03392

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Stichting Golf Teteringen (SGT)

Bevoegd gezag: gemeentebestuur van Teteringen

Besluit: vaststellen van de tweede partiële herziening bestemmingsplan buitengebied 1991 gemeente Teteringen.

Categorie Besluit m.e.r.: 10.1

Activiteit: De aanleg van een 18-holes golfbaan met bijbehorende voorzieningen in de gemeente Teteringen.

Het terrein waarop het plan betrekking heeft, beslaat een oppervlakte van ca. 80 ha, momenteel in gebruik als agrarisch gebied. Op ca 50 ha zal een 18 holes golfbaan met bijbehorende voorzieningen worden aangelegd.

Stand van zaken: De openbare bekendmaking vond plaats op 10 december 1992. Tot en met 9 januari is een ieder in de gelegenheid om opmerkingen te maken op het voornemen. Op 9 februari 1993 heeft er overleg plaatsgehad met initiatiefnemer en bevoegd gezag. Op 10 februari 1993 heeft de Commissie haar advies uitgebracht.

Samenstelling van de werkgroep:

dr. H. Cohen (voorzitter)

ing. L. Sterkman

dr. M.J. Wassen

Secretaris van de werkgroep: drs. V.C.F. Tersteeg

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cle. m.e.r.
1.	921214	Provinciale Planologische Commissie Noord-Brabant	Den Bosch	930114
2.	921229	Kamer van Koophandel en Fabriek voor Westelijk Noord-Brabant	Breda	930114
3.	930106	Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie in de provin- cie Noord-Brabant	Tilburg	930114
4.	930107	Gemeente Breda	Breda	930114
5.	921218	Natuur en Milieu-vereniging Teteringen	Teteringen	930114
6.	921229	F.M. van Assche	Teteringen	930114
7.	930106	W.J.P.M. Akkermans	Oosterhout	930114
8.	930106	J.J.M. Akkermans-van Oijen	Oosterhout	930114
9.	930601	Akkermans Boomkwekerijen B.V.	Oosterhout	930114
10.	930108	Gebr. Akkermans	Teteringen	930114
11.	930107	Drs. I.M.F. Husson	Breda	930114
12.	930107	C.W.J.M. Snoek	Teteringen	930114
13.	930122	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	930126
14.	930119	Ministerie van Economische Zaken Rijksconsulentschap Noord-Brabant	Tilburg	930129
15.	930125	Waterschap de Boven-Mark	Ulvenhout	930201